

Erfgoedinspectie
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Inspectierapport

Instandhouding rijksmonumenten en beschermd stadsgezicht

Gemeente Geertruidenberg

Erfgoedinspectie

Juni 2010

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Inleiding	13
2	Kenschets gemeente Geertruidenberg	15
2.1	Kengetallen	16
2.2	Actoren	16
3	Bevindingen en aanbevelingen	19
3.1	Domein resultaten	19
3.2	Domein effectiviteit	21
3.3	Domein waarborg	34
	Bijlage 1: Geraadpleegde documenten	43
	Bijlage 2: Werkmethodiek	45
	Bijlage 3: Waarderingskaders	47
	Bijlage 4: Afkortingen	53

De Markt met de Geertruidskerk (bron: Wikipedia)

Samenvatting

Naar aanleiding van de bevindingen komt de inspectie over de stand van zaken van monumentenzorg in de gemeente Geertruidenberg tot conclusies die hieronder zijn samengevat.

De Erfgoedinspectie heeft de monumentenzorg binnen de gemeente Geertruidenberg getoetst op basis van het *Waarderingskader Instandhouding rijksmonumenten* en het *Waarderingskader beschermde stads- en dorpsgezichten* (zie bijlage 3).

In het kader van een gecombineerde inspectie naar de instandhouding van rijksmonumenten en beschermde gezichten zijn gesprekken gevoerd met verschillende actoren die zich bezig houden met de monumentenzorg en is een rondgang door de gemeente gemaakt waarbij het beschermde gezicht van Geertruidenberg werden bekeken. Tevens zijn in het kader van de 'reality check' zes rijksmonumenten verspreid over de drie kernen van de gemeente en vier projecten in het beschermde gezicht van Geertruidenberg bezocht; hiervan zijn ook alle bijbehorende dossiers bekeken. Wat betreft de vier ontwikkelingen in het beschermd gezicht gaat het om twee ontwikkelingen die met een artikel 15-procedure Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) tot stand zijn gekomen, één die met artikel 19 lid 1-procedures WRO is verwezenlijkt en één die wordt ontwikkeld op grond van een vrijstellingsprocedure krachtens artikel 19 lid 1 WRO, maar zal worden opgenomen in een bestemmingsplanherziening overeenkomstig de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro).

Ten slotte zijn alle relevante beleidsdocumenten van de gemeente opgevraagd en bestudeerd en daarbij is het onlangs vastgestelde archeologiebeleid marginaal meegenomen.

De gemeente Geertruidenberg ziet de meerwaarde van de rijksmonumenten op haar grondgebied en het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg nadrukkelijk in en wijst zelf gemeentelijke monumenten aan. Deze gemeentelijke monumenten laat zij ten behoeve van de aanwijzing door de Monumentenwacht inspecteren waardoor zowel de eigenaar als de gemeente een goed inzicht in de bouwkundige staat ervan krijgt. De gemeente hanteert voor haar gemeentelijke monumenten tevens een subsidieregeling. De gemeente stimuleert ten slotte evenementen zoals de Open Monumentendag en zorgt ervoor dat ook de jeugd hierbij wordt betrokken. De Erfgoedinspectie vindt dit een positieve ontwikkeling.

De gemeente zou echter meer moeten doen om een aantal randvoorwaarden te verbeteren die erop zijn gericht zowel de monumenten als het beschermde

stadsgezicht zorgvuldig in stand te kunnen houden. Als aan die randvoorwaarden wordt voldaan, dan zullen deze waarden beter verzekerd zijn voor de toekomst.

Wat betreft een aantal kwaliteitskenmerken uit beide bovengenoemde waarderingskaders, die kunnen worden beschouwd als randvoorwaarden voor de instandhouding van monumenten en beschermde gezichten, kan de gemeente haar inspanning vergroten. Daarbij gaat het vooral om cultuurhistorische en restauratietechnische deskundigheid, actueel cultuurhistorisch beleid, cultuur- bouwhistorisch onderzoek, toezicht en handhaving en adequate informatievoorziening naar andere partijen die net als de gemeente van belang zijn voor de instandhouding van rijksmonumenten en het beschermde stadsgezicht. Hieronder wordt per randvoorwaarde ingegaan. Wat betreft de binnen de gemeente aanwezige deskundigheid merkt de Erfgoedinspectie het volgende op. Op dit moment is bij de gemeente beleidsmatige en juridische kennis op het gebied van monumentenzorg alsmede deskundigheid wat betreft ruimtelijke ordening goed belegd. Er is echter geen specifieke cultuurhistorische en restauratietechnische kennis aanwezig. De gemeente heeft middels scholing een verbetering ingezet, maar intensivering hiervan is noodzakelijk. Deze kennis is nodig om te kunnen waarderen, procedures goed te kunnen voeren, aanvragen te kunnen beoordelen en prioriteiten te kunnen stellen. De Erfgoedinspectie realiseert zich dat het voor een gemeente met een omvang als Geertruidenberg moeilijk is om deskundigheid op dit vlak binnen de gemeente te verankeren. Maar daarnaast zou de gemeente deskundigheid effectiever kunnen organiseren. Ze kan de monumentencommissie inrichten met meer verschillende deskundigheden, er kan in bepaalde gevallen vaker een beroep worden gedaan op de deskundigheid die bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed beschikbaar is en het is verstandig om plannen regelmatig aan de planoverleggen van het Monumentenhuis Noord-Brabant voor te leggen. Ten slotte kan de gemeente voor bepaalde zaken specifieke kennis inhuren zoals ze dat nu ook bij stedenbouwkundige aangelegenheden doet.

Een volgende randvoorwaarde is inzicht in de aanwezige cultuurhistorische waarden binnen de gemeente. Op dit moment is dat inzicht onvoldoende aanwezig. De gemeente Geertruidenberg heeft in het bestemmingsplan Geertruidenberg Kom weliswaar een kaart opgenomen waarop het beschermde stadsgezicht en de rijks- en gemeentelijke monumenten in de kern Geertruidenberg zijn aangeduid, maar er is geen overzicht van de cultuurhistorische waarden en structuren van de gehele gemeente. Deze leemte kan worden opgelost door bijvoorbeeld cultuurhistorische waardenkaarten op te laten stellen. De provincie Noord-Brabant subsidieert de

totstandkoming van dergelijke gemeentelijke waardenkaarten. Op die manier wordt voor het hele gemeentelijke grondgebied duidelijk waar zich welke cultuurhistorische waarden bevinden.

Voor de beoordeling van plannen in het kader van monumentenvergunningsprocedures kan in bepaalde gevallen bouwhistorisch onderzoek essentieel zijn en de gemeente heeft volgens haar eigen Monumentenverordening 2003 de mogelijkheid om dit te vragen. Met dergelijk onderzoek kan worden voorkomen dat aanwezige waarden tijdens restauraties ongezien kunnen verdwijnen. Bovendien dragen ook deze onderzoeken bij aan het inzicht in de aanwezige waarden binnen de gemeente.

Beleidsmatig is een deel op orde. De monumentenverordening 2003 wordt in verband met de Wabo in 2010 geactualiseerd. Het vigerende bestemmingsplan Geertruidenberg Kom is conserverend en heeft de waarden van het beschermde stadsgezicht als uitgangspunt genomen. Ook het welstandsbeleid uit 2004 houdt voldoende rekening met de aanwezige cultuurhistorische waarden binnen de gemeente. Het welstandsbeleid wordt in 2010 geactualiseerd.

Op dit moment heeft de gemeente Geertruidenberg geen integrale erfgoednota. Zij heeft ten tijde van de inspectie echter aangegeven dat zij, zodra de ontwikkelingen rond de modernisering van het monumentenstelsel (MoMo) zijn geconcretiseerd, zal bepalen welke instrumenten ze zal inzetten om een actueel monumentenbeleid vast te leggen. Voorbeelden van dergelijke instrumenten zijn een structuurvisie cultuurhistorie, waarmee de aanwezige cultuurhistorische waarden worden vastgelegd en aangegeven en een brede erfgoednota.

Actualisatie van het cultuurhistorisch beleid is verstandig. De gemeente heeft op dit moment de beschikking over een zogenaamde startnota uit 2001 waarin veel zaken staan genoemd die in een vervolgnota hadden moeten worden uitgewerkt, maar deze is er niet gekomen. In 2007 heeft een evaluatie van de startnota plaatsgevonden, maar ook daarin staat geen nieuw beleid dat inspeelt op ontwikkelingen in de monumentenzorg die zich sinds 2001 hebben voorgedaan.

In 2009 heeft de gemeente een voorlopige aanpak vastgesteld voor archeologie. Daarin is onder andere opgenomen dat voor het hele bestemmingsplangebied Geertruidenberg Kom, dat recent is aangemerkt als een gebied met zeer hoge archeologische waarden, beschermende bepalingen zullen worden opgenomen. De gemeente is op dit moment ook bezig dit voor dergelijke gebieden in andere bestemmingsplannen te regelen. Eind 2010 wordt het definitieve archeologiebeleid vastgesteld.

De gemeente heeft haar algemene informatievoorziening met een aantal specifieke brochures en middels haar website voldoende geregeld. De Erfgoedinspectie heeft echter tijdens haar inspectieonderzoek geconstateerd dat de informatievoorziening het grootste deel van de initiatiefnemers (eigenaren van rijksmonumenten, ontwikkelaars), de historische verenigingen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed onvoldoende heeft bereikt. Initiatiefnemers ervaren de gemeente niet als volwaardige gesprekspartner op het vlak van cultuurhistorie en hebben vaak het gevoel geen adequaat antwoord op hun vragen te krijgen.

Met één van de historische verenigingen binnen de gemeente zijn de contacten door de voorgenomen ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg bekoeld, waardoor de meerwaarde van het uitwisselen van kennis en informatie verloren gaat. De Erfgoedinspectie raadt beide partijen aan de contacten aan te halen en duidelijke afspraken te maken. Op deze manier kan de gemeente de aanwezige kennis die bij de vereniging aanwezig is, benutten. Voor de betreffende vereniging is het van belang zich te realiseren dat een gemeente tal van belangen moet betrekken in haar uiteindelijke afweging. De gemeente moet ervoor zorgen dat cultuurhistorie daarbij een volwaardige rol speelt.

De gemeente Geertruidenberg heeft geen handhavingsbeleid en in het recent vastgestelde bestemmingsplan Geertruidenberg Kom is ook geen handhavingsparagraaf opgenomen. De gemeente bezit wel een *Nota Handhaving in de Monumentenzorg met bijbehorend stappenplan* die in 2002 op verzoek van de Monumentencommissie is vastgesteld. Uit de inspectie blijkt dat de stappen uit deze nota bij werkzaamheden aan rijksmonumenten niet worden toegepast omdat nauwelijks wordt gehandhaafd waar dat wel aan de orde had moeten zijn. Bij een aantal van de bezochte rijksmonumenten is afgeweken van de vergunning zonder dat de gemeente dit heeft opgemerkt. Wel is bij één van de bezochte ontwikkelingen in het beschermde gezicht het werk stilgelegd omdat de werkzaamheden waren gestart voordat de bouwvergunning was afgegeven.

De Erfgoedinspectie concludeert dat de monumentenzorg in Geertruidenberg beter moet worden gewaarborgd en heeft daarom in dit rapport een aantal aanbevelingen opgenomen.

Overzicht van de belangrijkste aanbevelingen aan de gemeente:

Aanbevelingen:

Onderzoek

- Vraag bij grootschalige restauraties van monumenten en bij ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen in het beschermde gezicht standaard om bouw- cq. cultuurhistorisch onderzoek.
- Stel uitgangspunten op om te bepalen in welke gevallen een dergelijk onderzoek noodzakelijk is en hoe diepgaand dat moet zijn.
- Zorg ervoor dat de uitkomsten van dergelijke onderzoeken worden geïmplementeerd in de plannen.

Planvorming en –behandeling

- Zorg voor de mogelijkheid tot vooroverleg met initiatiefnemers bij restauratieplannen en plannen in het beschermde gezicht waarbij gemeentelijke deskundigheid is gegarandeerd.
- Zorg voor een zorgvuldige planbehandeling waarbij de wettelijke procedures en termijnen worden gevolgd en wordt getoetst of de plannen uitgaan van behoud en herstel uit oogpunt van monumentenzorg.
- Laat de cultuurhistorische waarden van het beschermde stadsgezicht bij ontwikkelingen in dat gebied, kaderstellend zijn en zorg bij zelfstandige projectprocedures dat de uitgangspunten uit het vigerende bestemmingsplan zorgvuldig worden gehanteerd.

Advisering

Monumentencommissie

- Zorg conform de Monumentenwet 1988 voor een brede deskundigheid binnen de monumentencommissie.
- Zorg voor een duidelijke rolverdeling tussen de monumentencommissie en de gemeente en laat dit in de communicatie naar derden duidelijk blijken.
- Voorkom uit het oogpunt van een onafhankelijke beoordeling te lange zittingstermijnen.
- Beperk de hoeveelheid deel- en pré-adviezen door als gemeente zaken niet een te vroeg stadium aan de adviescommissie voor te leggen.

Besluit

- Zorg voor een duidelijke bestuurlijke afweging in de besluiten

- Geef de kern weer van de adviezen van partijen als de monumentencommissie en de rijksdienst in besluiten en betrek deze uitdrukkelijk in de bestuurlijke afweging.

Toezicht en handhaving

- Zorg voor deskundig toezicht bij restauratiewerkzaamheden aan rijksmonumenten.
- Hanteer het gemeentelijk handhavingsbeleid dat in 2002 is vastgesteld voor monumenten.

Kennis

- Zorg binnen het gemeentelijk apparaat voor de verdere ontwikkeling van kennis op het gebied van restauratietechniek en cultuurhistorie.

Beleid

- Zorg voor actueel monumentenbeleid en een bijbehorend uitvoeringsprogramma.

Informatieoverdracht

- Versterk de informatievoorziening naar externe partijen waardoor derden goed op de hoogte zijn en weerstand wordt voorkomen.

Aanbevelingen voor de monumentencommissie:

- Adviseer vanuit het oogpunt van de monumentenzorg en laat de gemeente de brede afweging van alle belangen verrichten
- Hanteer de vastgestelde uitgangspunten.
- Vraag om bouwhistorisch onderzoek waar dat aan de orde is voor een goede beoordeling van een restauratieplan.

Aanbevelingen voor de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

- Stel waar dat aan de orde is, bouw- of cultuurhistorisch onderzoek voor.
- Organiseer structureel overleg met de gemeente zodat tijdige betrokkenheid wordt geregeld.

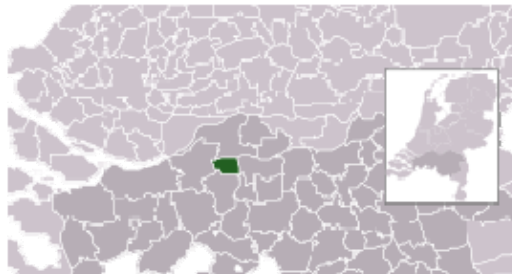
Aanbeveling voor de provincie Noord-Brabant:

- Zorg voor afstemming met relevante partijen die zich met cultuurhistorische waarden bezig houden, bij projecten waarbij deze waarden een rol spelen. Daarbij gaat het zowel om externe partijen zoals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als relevante afdelingen binnen de provincie zelf.

Nederland kent ruim 51.000 rijksmonumenten en 350 rijksbeschermden stads- en dorpsgezichten die door het Ministerie van OCW en wat betreft de gezichten ook door het Ministerie van VROM zijn aangewezen op grond van hun cultuurhistorische waarde.

De Erfgoedinspectie ziet toe op de naleving van de Monumentenwet 1988 en neemt daarbij de omgang met de cultuurhistorische waarden als uitgangspunt. Doel van de inspectie is het bereiken van een kwaliteitsverbetering van de monumentenzorg en de zorg voor de beschermde gezichten in de betreffende gemeenten. Daarbij gaat het om de juiste balans tussen de noodzakelijke vitaliteit en de bijzondere historische waarden.

Dit rapport gaat over de inspectie die de Erfgoedinspectie heeft uitgevoerd naar de omgang met de rijksmonumenten en het beschermde stadsgezicht van de gemeente Geertruidenberg; de archeologie komt hierbij zijdelings aan de orde. De inspectiebezoeken vonden plaats op 17 en 18 maart 2010.

Gemeente Geertruidenberg (bron: Wikipedia)

In deze inspectie ligt de focus op 'instandhouding'; daarvoor is de gemeente de belangrijkste geïnspecteerde. De gemeente heeft immers ingevolge de Monumentenwet 1988 de eerstelijns taken en bevoegdheden op het gebied van de instandhouding van rijksmonumenten en beschermde gezichten. Naast het gemeentebestuur en zijn medewerkers spelen ook andere betrokkenen een rol. Zo vinden gesprekken plaats met de monumentencommissie, de regioconsulenten van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de provincie, historische verenigingen en initiatiefnemers. De gemeente wordt dus niet alleen geïnspecteerd als bestuurlijke eenheid, maar vooral als entiteit, als gebied waarbinnen verschillende betrokkenen actief zijn.

Het betrokken gemeentebestuur krijgt met dit inspectierapport inzicht in de kwaliteit van de monumentenzorg en die van de zorg voor de beschermde

gezichten ten tijde van het inspectieonderzoek. Het rapport kan worden gebruikt om betrokkenen te informeren, beleid bij te stellen en interne verbeteringen uit te zetten. Op deze wijze wil de Erfgoedinspectie de gemeente stimuleren een kwalitatief monumentenbeleid te voeren.

Leeswijzer

Het document is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 2 gaat in op het profiel van de gemeente, inclusief een beschrijving van de actoren die in die gemeente werkzaam zijn. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen met betrekking tot beleid en uitvoering uitgewerkt per domein. Per onderdeel worden waar mogelijk aanbevelingen ter verbetering gedaan. Deze aanbevelingen zijn gericht aan de gemeente, omdat daar de mogelijkheden en de bevoegdheden liggen om de verbeterpunten uit te voeren en/of te coördineren. Alleen onder de paragraaf *Advisering* zijn de aanbevelingen niet alleen aan de gemeente maar ook aan het betreffende adviesorgaan gericht.

Het document wordt afgerond met een drietal bijlagen: een overzicht van geraadpleegde documenten, een beschrijving van de werkmethode, de waarderingskaders die zijn gehanteerd bij de inspectie, en een lijst met gebruikte afkortingen.

In dit hoofdstuk wordt de situatie in de gemeente Geertruidenberg beschreven voor zover deze van toepassing is op de monumentenzorg. Naast een korte ruimtelijk-historische beschrijving van het grondgebied van de gemeente wordt in kengetallen en in een opsomming van actoren een beeld gevormd van de belangrijkste randvoorwaarden voor de monumentenzorg in Geertruidenberg.

De gemeente Geertruidenberg is in 1997 gevormd uit de voormalige gemeenten Raamsdonk, Raamsdonksveer en Geertruidenberg. De kern van Geertruidenberg is in 1970 aangewezen als rijksbeschermd stadsgezicht.

Geertruidenberg is ontstaan bij de monding van de Donge en aan de oude handelsweg van Dordrecht naar Brabant. De nederzetting werd een belangrijke marktplaats voor vee. Door het toenemende handelsverkeer over de Langstraat groeide de nederzetting en in 1213 kreeg de plaats stadsrechten. Al in de veertiende eeuw stagneerde de economische groei, onder andere door de groeiende economische macht van Dordrecht. Daarna sneed de Elisabethsvloed in 1421 de stad af van het doorgaande scheepvaartverkeer en verloor de stad tevens haar marktfunctie. In verband met de Tachtigjarige Oorlog werden tussen 1576 en 1635 de aanwezige vestingwerken gemoderniseerd en in de zeventiende eeuw werden enkele bastions toegevoegd.

In de tweede helft van de achttiende eeuw beleefde Geertruidenberg als garnizoensstad een nieuwe bloeiperiode, waarin nieuwe militaire gebouwen tot stand kwamen en enkele openbare gebouwen werden vernieuwd.

In 1816 werd de vesting grotendeels geslecht, maar na de afscheiding van België werd ze in gewijzigde vorm weer opgeworpen. De vesting werd in 1919 definitief opgeheven en geslecht. Woningbouw, wegen en industrie kwamen er voor in de plaats.

Raamsdonk is een dorp met lintbebouwing in de Langstraat, dat in 1421 grotendeels werd verwoest door de Sint-Elisabethsvloed. Na de verwoesting werd het dorp meer zuidwaarts weer opgebouwd. Hierdoor kwam de huidige Hervormde Kerk, die de vloed deels overleefde, buiten het dorp te staan. Het dorp Raamsdonksveer ontstond bij een veer over de Donge, in de oude weg van Dordrecht naar Breda en bij het in 1336 gestichte Kartuizerklooster 'het Hollandse huis'.

2.1 Kengetallen

1. Samenstelling gemeente Geertruidenberg

Samenstelling	Aantal
Aantal inwoners (1-1-2008)	20.885
Oppervlakte	29,62 km ²

2. Aantal monumenten en beschermde gezichten

Soort	Aantal
Rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten	1
Gemeentelijke stads- en dorpsgezichten	-
Rijksmonumenten volgens opgave gemeente	120
Rijksmonumenten volgens opgave RCE*	117
Provinciale monumenten	-
Gemeentelijke monumenten	57
Archeologische monumenten	1

* Het verschil in aantal rijksmonumenten volgens opgave van de gemeente en die van de RCE heeft te maken met een andere manier van tellen. De RCE telt complexen als één monument en gemeenten vaak niet.

2.2 Actoren

A. Gemeente

Aantal fte's beleidsmatig uitvoerend t.b.v. monumentenzorg	0,75
Aantal fte's uitvoerend t.b.v. monumentenzorg	0.25

Monumentenzorg is binnen de gemeente Geertruidenberg ondergebracht bij de afdeling Ruimte. De portefeuillehouder monumentenzorg heeft ook ruimtelijke ordening en archeologie onder zich.

B. Provincie

De provincie heeft in beginsel een rol in de advisering over restauraties en wijzigingen van rijksmonumenten die gesitueerd zijn buiten de bebouwde kom. De provincie had volgens de (oude) Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) een wettelijke rol bij de zorg voor het beschermd stadsgezicht, namelijk wat betreft het afgeven van een verklaring van geen bezwaar bij verplichte aanhoudingen van de beslissing op aanvragen om bouw- en aanlegvergunning. Ook werd zij in beginsel ingeschakeld in het overleg in het kader van artikel 10 Besluit op de Ruimtelijke Ordening 1985, dat plaatsvond bij de voorbereiding van een structuurplan of een bestemmingsplan. Gedeputeerde Staten moesten het bestemmingsplan voor het beschermd gezicht goedkeuren.

In de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) is het accent verlegd van specifiek toezicht achteraf naar pro-actieve sturing om de provinciale belangen te waarborgen. De zorg voor het beschermd gezicht wordt door de provincie Noord-Brabant echter niet als provinciaal belang gezien.

C. Adviescommissie

De gemeente Geertruidenberg heeft ten tijde van de inspectie een monumentencommissie met twee leden.

D. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE adviseert de gemeente over restauraties en wijzigingen van rijksmonumenten en kan adviseren over ingrepen in het beschermd stads- of dorpsgezicht. Volgens de WRO kon de rijksdienst waar nodig worden ingeschakeld in het overleg in het kader van artikel 10 Besluit op de Ruimtelijke Ordening 1985, dat plaatsvond bij de voorbereiding van een structuurplan, een bestemmingsplan of een vrijstelling volgens artikel 19.1 van de WRO. In het nieuwe Besluit ruimtelijke ordening is het overleg, zij het in andere bewoordingen, gehandhaafd, ook bij het nemen van een projectbesluit.

E. Stichtingen en Verenigingen

Binnen de gemeente Geertruidenberg zijn verschillende historische verenigingen actief: Stichting Boeg, de Bergsche Battery, Stichting Spoorbrug, Stichting Veers Erfgoed en de Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe. De Stichting Spoorbrug heeft als doel de restanten van de oude spoorbrug over de Donge te behouden en te restaureren. De Bergsche Battery houdt zich bezig met living history die herinnert aan het militaire verleden van Geertruidenberg. Stichting BOEG en de Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe richten zich op

het behoud van erfgoed in de drie kernen binnen de gemeente. Stichting Veers Erfgoed zet zich specifiek in voor het behoud van Raamsdonksveers erfgoed.

F. Eigenaren, projectontwikkelaars, architecten en aannemers

Eigenaren zijn als eerste verantwoordelijk voor de instandhouding van hun eigen rijksmonument. Zij onderhouden het object en maken plannen voor restauraties, die meestal door architect en aannemer worden geconcretiseerd en uitgevoerd.

Projectontwikkelaars en andere initiatiefnemers zijn samen met de betreffende architecten en aannemers verantwoordelijk voor nieuwe ontwikkelingen in het beschermde gezicht.

In het Waarderingskader Instandhouding rijksmonumenten en het Waarderingskader Instandhouding beschermde stads- en dorpsgezichten zijn kwaliteitskenmerken en indicatoren aangegeven.

Hieronder wordt per domein ingegaan op deze kwaliteitskenmerken en indicatoren in de gemeente Geertruidenberg.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek komt de inspectie tot de hieronder genoemde bevindingen. Daar waar de inspectie het nodig vindt, worden aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen komen voort uit de bevindingen en hebben als doel een accent te leggen op de meest in het oog springende zaken die voor verbetering vatbaar zijn. Op basis van dit rapport vraagt de Erfgoedinspectie aan de gemeente - en daar waar nodig andere betrokkenen - om een reactie te geven op deze aanbevelingen.

3.1 Domein resultaten

Vraagstelling: de beschermde stads- en dorpsgezichten en rijksmonumenten worden zorgvuldig in stand gehouden

Dit domein gaat in op de vraag of de beschermde waarden sinds de aanwijzing op aanvaardbaar niveau zijn behouden. Daarbij gaat het erom of het monument en het beschermde gezicht in goede staat verkeert en of er een visie op instandhouding is, die is gericht op de waarden van het erfgoed.

Beschermde waarden

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: zijn de waarden van het beschermde monument sinds de aanwijzing zorgvuldig behouden
- Beschermde gezichten: zijn de waarden van het beschermde gezicht sinds de aanwijzing zorgvuldig behouden.

Conclusie

Op basis van de rondgang door Geertruidenberg en Raamsdonksveer en de reality check bestaande uit 6 rijksmonumenten verspreid over de drie kernen van de gemeente en vier ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg, komt de Erfgoedinspectie tot de conclusie dat de beschermde waarden van de rijksmonumenten binnen de gemeente Geertruidenberg redelijk zijn behouden. De waarden van het beschermde gezicht Geertruidenberg zijn aan de rand door grootschaligheid aangetast.

Bevindingen

Voor alle werkzaamheden aan de zes bezochte rijksmonumenten uit de 'reality check' is een monumentenvergunning afgegeven. De procedures tot de vergunningverlening zijn echter niet allemaal op de juiste wijze doorlopen. Daarnaast pakt de gemeente haar verantwoordelijkheid conform artikel 16 van de Monumentenwet 1988 wat betreft het begeleiden van restauraties en verbouwingen van monumenten onvoldoende op. Toezicht op de uitvoering van de werkzaamheden vindt nauwelijks plaats en als het wél gebeurt, dan is dat door een niet op dit vakgebied geschoolde medewerker. De Erfgoedinspectie is van mening dat bij elke wijziging van een monument de aanwezige cultuurhistorische waarden onder druk kunnen staan en restauratietechnische deskundigheid daarom van groot belang is.

De zes bezochte rijksmonumenten zijn in de afgelopen vijf jaar gewijzigd en/ of gerestaureerd en verkeren alle in goede bouwkundige staat. Twee van de bezochte monumenten zijn eigendom van de gemeente Geertruidenberg. De restauraties zijn door verschillende oorzaken niet allemaal even zorgvuldig uitgevoerd waardoor in sommige gevallen een deel van de cultuurhistorische waarden is verdwenen.

De visie van de helft van de eigenaren is mede bepaald door de wens tot behoud van het monument. De eigenaren hebben, met uitzondering van de gemeente, geen lange termijnplanning voor het plegen van onderhoud, maar wel laten enkelen hun pand door gespecialiseerde bedrijven periodiek inspecteren op de bouwkundige staat.

Bij drie van de vier ontwikkelingen in het beschermd gezicht is of wordt uiteindelijk voldoende rekening gehouden met de aanwezige cultuurhistorische waarden en de historische structuur, maar dat geldt niet voor een grote, deels al gerealiseerde, nieuwbouwoffontwikkeling aan de rand van het beschermd stadsgezicht. Deze nieuwbouw vormt vanwege de massaliteit ervan een aantasting van het beschermd gezicht. Het plan sluit ook niet echt aan bij de historische situatie van het gebied. Weliswaar is inspiratie gezocht bij het verleden van Geertruidenberg als vestingstad, maar het recentere verleden van dit gebied is genegeerd en bovendien is de aansluiting niet gelukt door de massaliteit van het plan.

3.2 Domein effectiviteit

Vraagstelling: Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig

In dit domein wordt ingegaan op het verloop van het proces bij onder andere vergunningverlening. Daarbij is het van belang dat ten behoeve van wijzigingen of nieuwe ontwikkelingen cultuurhistorisch onderzoek wordt verricht. Ook de kwaliteit van de diverse adviezen, de vergunningen en de besluitvorming worden getoetst.

Onderzoek

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: is er deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch en/of bouwhistorisch gebied
- Beschermd gezichten: is er deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch gebied.

Conclusie

Er vindt geen bouw- of cultuurhistorisch onderzoek plaats voorafgaand aan de (restauratie)werkzaamheden bij rijksmonumenten. De gemeente heeft volgens haar *Monumentenverordening* uit 2003 wel de mogelijkheden hierom te vragen. Voor de ontwikkelingen in het beschermd stadsgezicht vindt vrijwel geen cultuurhistorisch onderzoek plaats ondanks dat de gemeente in haar evaluatie uit 2007 van de *Nota Cultuurhistorie in Breder Perspectief* expliciet aandacht aan het belang hiervan besteedt.

Aanbevelingen:

- Vraag bij grootschalige restauraties van monumenten en bij ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen in het beschermd gezicht standaard om een bouw- cq. cultuurhistorisch onderzoek.
- Stel uitgangspunten op om te bepalen in welke gevallen een dergelijk onderzoek noodzakelijk is en hoe diepgaand dat moet zijn.
- Zorg ervoor dat de uitkomsten van dergelijke onderzoeken worden geïmplementeerd in de plannen.

Bevindingen

Bij geen van de rijksmonumenten uit de reality check is voorafgaand aan de werkzaamheden bouwhistorisch onderzoek verricht. Wel hebben de eigenaren van twee objecten zelf enig historisch onderzoek uitgevoerd.

Bij één rijksmonument was bouwhistorisch onderzoek ook niet aan de orde, maar bij de overige nadrukkelijk wel. Bij één van de bezochte panden was sprake van een door de eigenaar gewenste kleurenwijziging. De monumentencommissie was het met het voorstel niet eens. Kleurenonderzoek was hier zinvol geweest, maar de commissie heeft hier niet om gevraagd en de rijksdienst had aangegeven de kleurbepaling aan de gemeente over te laten. Tweemaal was sprake van gevelwijzigingen waarbij nader onderzoek wenselijk was. Van een vierde object is de datering onbekend. Een korte bouwhistorische verkenning had hier kunnen bijdragen aan de afweging, hoe dit object het beste kon worden gerestaureerd. Eén rijksmonument is ten slotte zorgvuldig, maar ingrijpend gerestaureerd en bouwhistorisch onderzoek en het vastleggen van de resultaten ervan had hier zeker een bijdrage kunnen leveren aan het eindresultaat.

De Erfgoedinspectie constateert dat de gemeente, ook bij de monumenten in eigen bezit, geen gebruik maakt van de mogelijkheid onderzoek te vragen in het kader van de vergunningverlening van rijksmonumenten, die zij in haar Monumentenverordening van 2003 heeft opgenomen.

Bij twee van de vier bezochte ontwikkelingen in het beschermde gezicht is evenmin cultuurhistorisch onderzoek verricht. Voor het grootschalige plan dat aan de rand van het beschermde stadsgezicht tot stand is gekomen, is wel archeologisch onderzoek verricht. Op instigatie van partijen als de monumentencommissie en de rijksdienst is voor het project in het beschermde gezicht dat nu op stapel staat, na de start van de planvorming, alsnog een cultuurhistorische analyse opgesteld die later is verwerkt in de ruimtelijke onderbouwing.

In de *Evaluatie Actiepunten monumentennota. Cultuurhistorie in Breder Perspectief 2001* die het gemeentebestuur in maart 2007 vaststelde, is als actiepunt opgenomen dat een tijdige en volwaardige inbreng van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke ordening, inrichting en vormgeving van de leefomgeving noodzakelijk is. Bij de (her)inrichting van landelijk en bebouwd gebied en bij architectuur zou volgens de evaluatie aansluiting moeten worden gezocht bij de aanwezige cultuurhistorische waarden. Als mogelijke instrumenten worden cultuurhistorische verkenningen en effectrapportages vermeld.

De Erfgoedinspectie vindt cultuur- en bouwhistorisch onderzoek van belang omdat de uitkomsten ervan een zorgvuldige planvorming en afweging mogelijk maken. Zonder dergelijk onderzoek bestaat bij rijksmonumenten en ontwikkelingen in het beschermde gezicht een groot risico op het ongezien verdwijnen van cultuurhistorische waarden.

Bovendien biedt dergelijk onderzoek inzicht in de specifieke waarden van rijksmonumenten. Bij beschermde gezichten kan met behulp van onderzoek de cultuurhistorische essentie van locaties goed worden doorgrond en kunnen nieuwe plannen beter in de omgeving worden ingepast. Een dergelijk onderzoek had bijvoorbeeld de massaliteit van het eerder genoemde, deels gerealiseerde project kunnen voorkomen.

Bestemmingsplannen

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: niet van toepassing
- Beschermde gezichten: is de bescherming van het gezicht door middel van een bestemmingsplan effectief geregeld.

Conclusie

Het bestemmingsplan Geertruidenberg Kom dat in 2008 is vastgesteld, houdt voldoende rekening met de cultuurhistorische waarden van het grootste deel van het beschermde stadsgezicht Geertruidenberg. Een eerste herziening hiervan is in de maak.

Het gedeelte van het beschermde gezicht langs de Dongeoevers, is in dit bestemmingsplan niet meegenomen, maar opgenomen in het bestemmingsplan Uitbreidingsplan In Hoofdzaken Geertruidenberg uit 1950.

Bevindingen

Het bestemmingsplan Geertruidenberg Kom is een conserverend plan dat voldoende rekening houdt met de cultuurhistorische waarden van het beschermde stadsgezicht. Het stedenbouwkundige en ruimtelijke uitgangspunt is behoud van de bebouwingstypologie, dichtheid, situering en maatvoering. Bij de eerste herziening van dit bestemmingsplan, waarmee de gemeente Geertruidenberg in 2009 is begonnen ten behoeve van een aantal nieuwbouwontwikkelingen, is het van belang op bovengenoemde uitgangspunten terug te blijven vallen.

Voor het gedeelte van het beschermde gezicht langs de Donge, waar grootschalige nieuwbouw heeft plaatsgevonden, vigeert een ander bestemmingsplan, het bestemmingsplan Uitbreidingsplan In Hoofdzaken Geertruidenberg uit 1950. Het gaat hier om een oud bestemmingsplan waarin volgens de gemeente weinig is geregeld. Dit bestemmingsplan is niet bij de inspectie betrokken.

In het bestemmingsplan Geertruidenberg Kom is de gehele kern aangeduid als een gebied met archeologische waarden. De archeologische paragraaf is echter

vooral procesmatig ingericht. In de in voorbereiding zijnde herziening van het bestemmingsplan zal de inhoudelijke motivatie worden uitgebreid.

Planvorming

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: is er een deugdelijk plan voor het rijksmonument opgesteld
- Beschermd gezichten: niet van toepassing

Conclusie

Voor slechts een deel van de bezochte rijksmonumenten is een deugdelijk plan opgesteld.

Aanbevelingen:

- Zorg voor de mogelijkheid tot vooroverleg met initiatiefnemers bij restauratieplannen en plannen in het beschermd gezicht waarbij gemeentelijke deskundigheid is gegarandeerd.
- Toets plannen voor rijksmonumenten op het feit of ze uitgaan van behoud en herstel uit oogpunt van monumentenzorg.

Bevindingen

De plannen voor de zes bezochte rijksmonumenten waren alle ontvankelijk en de werkzaamheden zijn meestal goed aangegeven. De meeste eigenaren hebben over de plannen geen vooroverleg met de gemeente gevoerd omdat deze meestal doorverwijst naar de monumentencommissie. Waar dat wel is gebeurd, heeft de gemeente soms oplossingen aangedragen die niet altijd bevorderlijk waren voor de instandhouding van het rijksmonument. Slechts de helft van de zes plannen voor rijksmonumenten gaat uit van behoud en herstel uit het oogpunt van monumentenzorg.

Planbehandeling

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: is de werkwijze bij het verlenen van vergunningen correct
- Beschermd gezichten: zijn bij de planbehandeling de cultuurhistorische waarden van het beschermd gezicht kaderstellend.

Conclusie

De planbehandeling bij rijksmonumenten was niet in alle gevallen in orde. Bij twee procedures zijn de termijnen overschreden en bij één daarvan is ten onrechte de rijksdienst niet om advies gevraagd.

Bij de planbehandeling van projecten in het beschermde gezicht zijn de cultuurhistorische waarden niet kaderstellend.

Aanbevelingen:

- Zorg voor een zorgvuldige planbehandeling waarbij de wettelijke procedures en termijnen worden gevolgd.
- Laat de cultuurhistorische waarden van het beschermde stadsgezicht bij ontwikkelingen in dat gebied, kaderstellend zijn en zorg bij zelfstandige projectprocedures dat de uitgangspunten uit het vigerende bestemmingsplan zorgvuldig worden gehanteerd.

Bevindingen

Bij twee monumentenvergunningsprocedures is de wettelijke termijn overschreden, zonder dat deze is verdaagd. Dat betekent dat deze eigenaren hun plannen conform de aanvraag hadden kunnen uitvoeren. Overigens is alsnog een monumentenvergunning verleend. Bij één van deze beide vergunningsprocedures is bovendien de rijksdienst niet betrokken terwijl dat wettelijk gezien wel verplicht was. Bij de restauratie van een derde rijksmonument stond de lengte van de procedure niet in verhouding tot de eenvoud van de ingreep.

Bij de vier ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg, die de Erfgoedinspectie in het kader van haar inspectie heeft onderzocht, gaat het om twee ontwikkelingen die met een artikel 15-procedure WRO tot stand zijn gekomen, één die met een artikel 19 lid 1-procedures WRO grotendeels is verwezenlijkt en één die wordt ontwikkeld op grond van een vrijstellingsprocedure krachtens artikel 19 lid 1 WRO, maar zal worden opgenomen in een bestemmingsplanherziening overeenkomstig de nieuwe Wro.

Bij de behandeling van deze plannen in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg zijn de cultuurhistorische waarden niet als kaderstellend meegegeven aan de initiatiefnemers waardoor ontwikkelingen hadden kunnen worden gerealiseerd, die afbreuk doen aan die waarden. Dat geldt voor één van de vier bezochte ontwikkelingen van de reality check. Deze locatie valt binnen het bestemmingsplan Uitbreidingsplan In Hoofdzaken Geertruidenberg uit 1950 waarin in ieder geval op cultuurhistorisch gebied weinig is vastgelegd. Voor het project is dan ook gewerkt met artikel 19 lid 1 procedures. Gezien de

schaal en maat die voor het uitbreidingsplan is gekozen, is bij de artikel 19 lid 1 procedures onvoldoende rekening gehouden met de aanwezige cultuurhistorische waarden van het beschermde gezicht.

Bij vrijstellingsprocedures en Zelfstandige Project Procedures is het van belang op de uitgangspunten uit het vigerende bestemmingsplan Geertruidenberg Kom wat betreft erfgoed, terug te blijven vallen.

Advisering

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: doen de adviezen recht aan de waarden van het monument
- Beschermd gezichten: doen de adviezen recht aan de waarden van het beschermde gezicht.

Monumentencommissie

Conclusie

De monumentencommissie bestaat op dit moment uit twee leden met elk restauratietechnische deskundigheid. Hiermee strookt de samenstelling van de adviescommissie niet met de geest van de huidige Monumentenwet 1988, die uitgaat van diverse deskundigheden. De werkwijze van de monumentencommissie kan professioneler worden georganiseerd.

Aanbevelingen voor de gemeente:

- Zorg voor een brede deskundigheid binnen de monumentencommissie.
- Zorg voor een duidelijke rolverdeling tussen de monumentencommissie en de gemeente en laat dit in de communicatie naar derden duidelijk blijken.
- Voorkom uit het oogpunt van een onafhankelijke beoordeling te lange zittingstermijnen.
- Beperk de hoeveelheid deel- en pré-adviezen door als gemeente zaken niet in een te vroeg stadium aan de adviescommissie voor te leggen.

Aanbevelingen voor de monumentencommissie:

- Adviseer vanuit het oogpunt van de monumentenzorg en laat de gemeente de afweging van alle belangen verrichten.
- Hanteer de vastgestelde uitgangspunten.
- Vraag om bouwhistorisch onderzoek waar dat aan de orde is voor een goede beoordeling van een restauratieplan.

Bevindingen

De monumentencommissie van de gemeente Geertruidenberg beoordeelt alle restauratieplannen voor monumenten en beeldbepalende panden en alle bouwplannen in het beschermde stadsgezicht Geertruidenberg. Zij heeft tevens een adviserende taak wat betreft integraal cultuurhistorisch beleid voor zowel bovengrondse als ondergrondse zaken en terreinen. Een en ander is vastgelegd in de Verordening op de Monumentencommissie die in februari 2010 is vastgesteld.

De monumentencommissie van Geertruidenberg bestond ten tijde van de inspectie uit twee restauratiearchitecten, waarvan één sinds 1994 zitting heeft in de commissie. Aanvankelijk had dit lid een plaatsvervangende functie, maar sinds 2004 heeft hij vast zitting in de commissie. De gemeente Geertruidenberg heeft tijdens de inspectie aangegeven de samenstelling van de monumentencommissie in 2010 te zullen wijzigen. Daarbij wordt gestreefd naar een bredere deskundigheid. Aanvankelijk dacht de gemeente erover aan de commissie nog een derde restauratiearchitect toe te voegen, die het secretariaat van de commissie op zich zou nemen, maar gezien de landelijke ontwikkelingen bezint zij zich nu op een afgewogen samenstelling. De Erfgoedinspectie is hierover verheugd omdat zij vindt dat de samenstelling met alleen restauratiearchitecten te beperkt en niet in de geest van de Monumentenwet 1988 is. Diversiteit in deskundigheden is bij een monumentencommissie, zeker sinds de op 1 januari 2009 inwerking getreden wijziging van de Monumentenwet 1988, van belang. De lokale monumentencommissie is immers bij de meeste plannen het enige adviesorgaan voor het gemeentebestuur. Na de modernisering van het monumentenstelsel waarbij cultuurhistorie een nadrukkelijke plaats zal krijgen bij ruimtelijke ontwikkelingen, wordt bredere deskundigheid nog belangrijker. De gemeentelijke Verordening op de Monumentencommissie 2010 geeft een uitgebreide opsomming van de deskundigheden die in de monumentencommissie vertegenwoordigd zouden moeten zijn en biedt daarom een goed handvat bij de nieuwe invulling. Wat betreft de advisering heeft de Erfgoedinspectie geconstateerd dat bij één van de zes bezochte rijksmonumenten door de monumentencommissie een advies is uitgebracht dat onvoldoende rekening hield met de cultuurhistorische waarden van het betreffende object. Bij een ander rijksmonument wilde de commissie niet instemmen met een tijdelijke noodoplossing die door de eigenaar werd voorgesteld in afwachting van een grootscheepse restauratie in het kader van de het BRIM. Hierdoor waren de kosten die aan de maatregel waren verbonden, hoog en niet subsidiabel.

De adviezen voor de onderzochte ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg zijn vooral gericht op welstandsaspecten en minder op de historische aspecten en de structuur van het beschermde gezicht.

De monumentencommissie in Geertruidenberg heeft een aantal zaken professioneel geregeld. Zo geeft ze in de meeste gevallen uitgebreide adviezen waarin duidelijk wordt aangegeven om wat voor object het gaat, welke status dat object heeft, of het in het beschermde stadsgezicht ligt en welk welstandsregime aan de orde is.

Verdere professionalisering van de commissie is echter aan te bevelen vanwege de toegenomen verantwoordelijkheid van monumentencommissies. Uit de reality check blijkt bijvoorbeeld dat veel plannen in een vroeg stadium aan de commissie worden voorgelegd, waardoor per plan een aantal pré-adviezen en deeladviezen wordt gegeven. Voor initiatiefnemers is dan niet duidelijk wat de rolverdeling is tussen de monumentencommissie en de gemeente. Men weet niet of men met het standpunt van de gemeente of met dat van de commissie te maken heeft gehad. Deze gang van zaken is het gevolg van het feit dat de gemeente wat betreft de inhoudelijke deskundigheid zwaar op de commissie leunt. Hierop wordt in de paragraaf Kennis nader ingegaan.

In de Verordening op de Monumentencommissie 2010 is opgenomen dat de leden in principe een zittingstermijn van drie jaar hebben en dat deze twee keer kan worden verlengd met drie jaar. Het college van Burgemeester en wethouders kan de zittingstermijn van in totaal negen jaar nog extra verlengen als dat gewenst is voor de continuïteit van de advisering. De Erfgoedinspectie realiseert zich dat in kleine gemeenten een langere zittingstermijn wenselijk kan zijn vanwege de soms beperkte beschikbaarheid van deskundige leden. Gezien de noodzakelijke onafhankelijkheid van de leden acht zij de beperking van negen jaar te prefereren.

De advisering door de monumentencommissie kan tevens door een aantal andere zaken worden versterkt. Het valt bijvoorbeeld op dat de leden geen vaste uitgangspunten hanteren bij de beoordeling van restauratieplannen, hoewel deze in het verleden wel zouden zijn vastgelegd. Daardoor wordt het voor initiatiefnemers onduidelijk waar de commissie zich bij de beoordeling van restauratieplannen op baseert. De Erfgoedinspectie heeft overigens geen kennis kunnen nemen van deze uitgangspunten.

Verder kan de commissie ten behoeve van een zorgvuldige beoordeling bij complexe restauraties vaker om een bouwhistorisch onderzoek vragen. En ten slotte krijgt de commissie de uiteindelijke besluiten niet door de gemeente

teruggekoppeld waardoor zij niet weet hoe de gemeente met haar adviezen omgaat.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Conclusie

De adviezen die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft uitgebracht zijn in de meeste gevallen zorgvuldig en adequaat. De rijksdienst kan vaker om bouw- en cultuurhistorisch onderzoek vragen. Tussen de gemeente en de RCE vindt geen structureel overleg plaats.

Aanbevelingen voor de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

- Stel waar dat aan de orde is, bouw- of cultuurhistorisch onderzoek voor.
- Organiseer structureel overleg met de gemeente zodat tijdige betrokkenheid wordt geregeld.

Bevindingen

De rijksdienst heeft in het kader van de vergunningsprocedures van vijf rijksmonumenten geadviseerd. Bij de zesde procedure is zij door de gemeente ten onrechte niet betrokken. Toen de rijksdienst daarachter kwam was het te laat, maar hij heeft hier wel aandacht voor gevraagd.

De adviezen die de rijksdienst heeft gegeven waren afgewogen, maar het is opmerkelijk dat hij in geen van de gevallen van de reality check bouwhistorisch onderzoek heeft voorgesteld, terwijl dergelijk onderzoek bij vijf van de zes monumenten een bijdrage aan de restauratie had kunnen leveren.

Wat betreft de ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht heeft de Erfgoedinspectie het volgende geconstateerd. Bij de eerste herziening van het bestemmingsplan Geertruidenberg Kom en het ontwikkelplan dat nog in voorbereiding is, heeft de gemeente de rijksdienst niet in een vroeg stadium betrokken. Uiteindelijk is het gebrek aan betrokkenheid naar aanleiding van het op stapel staande project, uitgemond in een brief van de Minister van OCW aan de gemeente waarin is gesteld dat het voorgestelde plan een enorme impact zou hebben op de uitstraling van het beschermde stadsgezicht. Het kleinschalige karakter van Geertruidenberg was bij de eerste plannen voor deze ontwikkeling niet als uitgangspunt genomen. In de brief wordt geadviseerd alsnog een cultuurhistorische analyse op te stellen en de rijksdienst bij de verdere planvorming te betrekken. Vroegtijdig contact in het kader van de planvorming tussen beide partijen had deze gang van zaken

kunnen voorkomen. Zeker nu blijkt dat het plan mede door de bemoeienis van de rijksdienst in een latere fase, meer rekening houdt met de waarden van het beschermde stadsgezicht. De rijksdienst zal nu wel worden betrokken bij de totstandkoming van een beeldkwaliteitsplan voor deze locatie. Het gebrek aan onderling contact heeft onder andere te maken met het feit dat tussen de gemeente Geertruidenberg en de rijksdienst geen sprake is van structureel bestuurlijk en ambtelijk overleg.

Provincie Noord-Brabant

Conclusie

De inspectie binnen de gemeente Geertruidenberg had op een aantal manieren raakvlakken met de provincie Noord-Brabant. Geertruidenberg maakt deel uit van de provinciale pilot 'bouwen binnen strakke contouren' waarmee de provincie binnenstedelijk bouwen wil stimuleren en daarnaast maakten enkele artikel 19 lid 1-procedures in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg onderdeel uit van de inspectie.

Bij de selectie van de gemeenten door de provincie in het kader van de provinciale pilot 'bouwen binnen strakke contouren', hebben cultuurhistorische waarden, dus ook het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg, geen rol gespeeld. Daardoor zijn ontwikkelingen mogelijk gemaakt die geen rekening houden met de waarden van het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg.

In het kader van de twee door de Erfgoedinspectie onderzochte plannen die zijn/ worden gerealiseerd conform artikel 19 lid 1 WRO, heeft de provincie Noord-Brabant adviezen uitgebracht die zoveel mogelijk uitgingen van de cultuurhistorische waarden van de betreffende locaties.

Aanbeveling voor de provincie Noord-Brabant:

- Zorg voor afstemming met relevante partijen die zich met cultuurhistorische waarden bezig houden, bij projecten waarbij deze waarden een rol spelen. Daarbij gaat het zowel om externe partijen zoals de rijksdienst als relevante afdelingen binnen de provincie zelf.

Bevindingen

De provincie Noord-Brabant had bij de rijksmonumenten uit de reality check geen adviestaak en datzelfde geldt voor de twee plannen die conform artikel 15 WRO konden worden gerealiseerd. In het kader van de artikel 19 lid 1-

procedures WRO heeft de provincie een verklaring van geen bezwaar afgegeven.

Het project dat volgens artikel 19 lid 1 WRO tot stand kwam en het project dat nog zal worden gerealiseerd, vallen beide binnen de provinciale pilot 'Bouwen binnen strakke contouren' die in 2003 is gestart en is gebaseerd op het Streekplan Brabant in Balans uit 2002. De provincie Noord-Brabant stimuleert binnenstedelijk bouwen door meer woningen binnen de Brabantse kernen te laten bouwen. In de pilot 'Bouwen binnen strakke contouren' gaat de provincie nog verder door ook de woningaantallen los te laten. De pilot speelt in zeven landelijke gemeenten en is gestart om te voorkomen dat in de buitengebieden zou worden gebouwd. Gemeenten konden zich voor de pilot aanmelden. Door de provincie is daarna geselecteerd op basis van de verdeling over het grondgebied van de provincie. De provincie heeft de woningaantallen of woningbehoefte niet bij haar selectie betrokken. Ook de cultuurhistorische waarden van beschermde gezichten hebben bij de selectie geen rol gespeeld. De Erfgoedinspectie vindt dit opmerkelijk omdat de pilot onder de oude WRO is gestart en provincies onder die wet voor beschermde gezichten een waarborgende rol hadden.

Geertruidenberg is door de provincie voor de pilot geselecteerd omdat de fysieke samenvoeging van de twee kernen Raamsdonksveer en Geertruidenberg volgens de provincie goede kansen bood om het doel van de pilot op deze plaats te realiseren.

Het plan dat met een artikel 19 lid 1 WRO inmiddels voor het grootste deel is gerealiseerd, was al voor de pilot gestart en paste daar wat betreft de gemeente en de provincie naadloos in. De provincie heeft ervoor gezorgd dat archeologie in de bouwvergunningsprocedure werd verankerd en daarmee was de weg vrij voor een verklaring van geen bezwaar. De planvorming was echter al te ver gevorderd om op het betrekken van bovengrondse cultuurhistorische waarden nog invloed te kunnen uitoefenen.

De provincie Noord-Brabant heeft inmiddels besloten dat onder de nieuwe Wro beschermde stads- en dorpsgezichten geen provinciaal belang vormen en ook niet in de provinciale verordening zullen worden opgenomen. Belangrijk gevolg van de taakopvatting van de provincie Noord-Brabant ten aanzien van beschermde gezichten op haar grondgebied is dat de geselecteerde gemeenten in hun beschermde gezichten kunnen ontwikkelen in het kader van de provinciale pilot, maar dat de provincie de uitwerking niet volgt en de kwaliteit van die invullingen niet waarborgt. De provincie is van mening dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor de waarborg van beschermde gezichten moet zorgen, maar zij heeft deze rijksdienst niet bij de totstandkoming van de pilot betrokken.

Besluit

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: doet het besluit recht aan de waarden van het monument
- Beschermd gezichten: doet het besluit tot vrijstelling recht aan de waarden van het beschermde gezicht.

Conclusie

In de besluiten in het kader van de monumentenvergunning wordt rekening gehouden met de adviezen van de monumentencommissie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De gemeente geeft geen eigen afweging in haar besluiten. De besluiten met betrekking tot de vrijstelling voor projecten in het beschermde gezicht doen maar ten dele recht aan de waarden van dat gezicht.

Aanbevelingen:

- Zorg voor een duidelijke bestuurlijke afweging in de besluiten.
- Geef de kern van de adviezen van partijen als de monumentencommissie en de rijksdienst in besluiten aan in plaats van ernaar te verwijzen.

Bevindingen

In de gemeentelijke besluiten betreffende de monumentenvergunningen worden de adviezen van de monumentencommissie en de rijksdienst genoemd. De adviezen worden over het algemeen niet letterlijk in de besluiten opgenomen, maar er wordt gesteld dat het advies van de monumentencommissie en eventueel dat van de rijksdienst integraal onderdeel uitmaakt van het B&W-besluit. Vaak maken randvoorwaarden onderdeel uit van de adviezen. Door de verwijzing is niet in één oogopslag duidelijk waar een initiatiefnemer zich aan dient te houden. Dit kan worden opgelost door bijvoorbeeld de essentie van de adviezen in het besluit zelf op te nemen. De gemeente geeft in het besluit geen eigen afweging en volgt bij tegenstrijdige adviezen in de meeste gevallen dat van de monumentencommissie. Dat is zelfs gebeurd in het geval van een positief advies van de rijksdienst en een negatief advies van de commissie. Het ging hier om een monument in gemeentelijk bezit. De gemeente is als eigenaar vervolgens afgeweken van de vergunning en heeft gewerkt conform het advies van de rijksdienst. De Erfgoedinspectie vindt het opmerkelijk dat de gemeente in haar besluit niet direct die afweging heeft gemaakt en daarin het advies van de rijksdienst heeft gevolgd.

Bij één vergunningaanvraag was sprake van een negatief advies van de rijksdienst en een positief advies van de monumentencommissie. De gemeente heeft het negatieve advies van de rijksdienst vervolgens aan de monumentencommissie voorgelegd die een motivatie gaf om af te wijken van het advies van de rijksdienst. Deze motivatie werd opgenomen in het besluit. In de besluitvorming hoort de gemeente zelf een afweging te maken op basis van de adviezen.

Eén van de vier besluiten over een ontwikkeling in het beschermde stadsgezicht doet geen recht aan de waarden van het beschermde gezicht.

Uitvoering

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: doen de werkzaamheden recht aan de waarden van het monument
- Beschermde gezichten: niet van toepassing

Conclusie

De gemeente pakt haar verantwoordelijkheid conform artikel 16 van de Monumentenwet 1988 wat betreft het begeleiden van restauraties en verbouwingen van monumenten onvoldoende op.

Aanbeveling:

- Zorg voor deskundig toezicht bij restauratiewerkzaamheden aan rijksmonumenten.

Bevindingen

Bij de restauratie van de rijksmonumenten in bezit van de gemeente zelf, zijn de uitvoering, vergunningsprocedure en handhaving in één hand gehouden. Bij drie van de vier restauraties door particuliere eigenaren is door de gemeente geen toezicht gehouden. Bovendien heeft de gemeente een aantal adviezen van de monumentencommissie onjuist geïnterpreteerd en op die manier aan de betreffende eigenaren overgebracht waardoor cultuurhistorische waarden zijn aangetast.

Bij drie van de zes bezochte rijksmonumenten is tijdens de uitvoering afgeweken van de vergunning. Eén van die objecten is in het bezit van de gemeente zelf.

Revisietekeningen of een andere vorm van schriftelijke verantwoording van de restauratiewerkzaamheden zijn niet aangetroffen.

Beheer en onderhoud

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: is de instandhouding van het monument voldoende gewaarborgd
- Beschermden gezichten: niet van toepassing

Conclusie

Bij de bezochte en gerestaureerde objecten is in bijna alle gevallen sprake van een juist beheer en de panden zijn goed onderhouden.

Bevindingen

Bij één van de rijksmonumenten in gemeentelijk bezit zijn enkele eenvoudige maatregelen op zijn plaats, om te voorkomen dat er snel nieuwe schade aan het object optreedt. De overige objecten worden goed beheerd en onderhouden.

3.3 Domein waarborg

Vraagstelling: de zorg voor de rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten is verzekerd

Bij dit domein gaat het erom of de monumentenzorg en cultuurhistorie binnen de gemeente goed is ingebed. Van belang is dat ten behoeve van de instandhouding van rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten voldoende kennis aanwezig is en dat deze kennis adequaat wordt toegepast. Ook wordt getoetst of er sprake is van vastgesteld cultuurhistorisch beleid en of de monumenten in de vigerende bestemmingsplannen zijn opgenomen. Daarnaast is het van belang dat de gemeente zorgt voor een adequaat systeem van toezicht en handhaving, voor goede informatieoverdracht en voor een ordentelijke dossiervorming, en dat zij oog heeft voor de maatschappelijke meerwaarden van cultuurhistorie.

Kennis

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: is er voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van de monumentenzorg, ten behoeve van de ontwikkeling van cultuurhistorisch beleid en ten behoeve van de behandeling van bouwplannen

- Beschermd gezichten: is er voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van het beschermd gezicht, ten behoeve van de ontwikkeling van ruimtelijk en cultuurhistorisch beleid en de behandeling van bouwplannen.

Conclusie

Binnen de gemeente Geertruidenberg is onvoldoende restauratietechnische en cultuurhistorische kennis aanwezig.

Aanbevelingen:

- Zorg binnen het gemeentelijk apparaat voor de verdere ontwikkeling van kennis op het gebied van restauratietechniek en cultuurhistorie.

Bevindingen

De Erfgoedinspectie heeft geconstateerd dat binnen de gemeente Geertruidenberg onvoldoende cultuurhistorische en restauratietechnische kennis aanwezig is. Het gebrek aan deze deskundigheden is door alle gesprekspartners die de Erfgoedinspectie tijdens het inspectieonderzoek heeft gesproken, bevestigd. Eigenaren en particuliere opdrachtgevers geven aan dat zij de gemeente niet ervaren als gelijkwaardige gesprekspartner omdat zij niet over de benodigde restauratietechnische en cultuurhistorische kennis beschikt. Dat tast de geloofwaardigheid van de gemeente als belangrijkste actor in het restauratieproces aan en zorgt voor ontevredenheid bij de andere actoren.

Door gebrek aan kennis zijn de cultuurhistorische waarden van enkele bezochte rijksmonumenten aangetast. Zo is bij de restauratie van één van deze monumenten door de gemeente ten onrechte aangegeven dat alleen de voorgevel van een rijksmonument beschermd zou zijn.

Bij monumenten in gemeentelijk bezit vindt de vergunning, uitvoering en handhaving door dezelfde ambtenaar plaats, maar ook deze beschikt niet over restauratietechnische kennis.

Voor de restauratietechnische kennis wordt zwaar op de monumentencommissie geleund, wat gezien de deskundigheid in die commissie, twee restauratiearchitecten, op zich ook kan. De gemeente leunt echter ook wat andere deskundigheden betreft op de commissie. In de paragraaf Advisering is door de Erfgoedinspectie al geconstateerd dat deze deskundigheden in onvoldoende mate aanwezig zijn.

Gemeentelijke deskundigheid op het gebied van restauratietechniek is onontbeerlijk om tijdens restauraties te kunnen begeleiden, adviezen van de rijksdienst en de monumentencommissie te kunnen interpreteren, in het kader

van de vergunningsprocedure zorgvuldig af te kunnen wegen en onderzoeksrapporten te kunnen toetsen. Bredere cultuurhistorische kennis is noodzakelijk om bijvoorbeeld de gevolgen van ontwikkelingen in het beschermde gezicht goed te kunnen inschatten en eventueel bij te kunnen sturen. De monumentenzorg in Nederland wordt op dit moment gemoderniseerd en daarbij zal de cultuurhistorie een belangrijker plaats krijgen in de ruimtelijke ontwikkelingsprocessen. Na de modernisering van het monumentenstelsel wordt cultuurhistorische kennis dus nog belangrijker. De gemeente Geertruidenberg zorgt sinds enige tijd voor scholing op dit vlak, bijvoorbeeld met de cursussen Erfgoed in de Praktijk en Actualiteiten en Ontwikkelingen. De Erfgoedinspectie juicht het toe dat de gemeente Geertruidenberg bovengenoemde kennis binnen de gemeente Geertruidenberg wil vergroten. Daarbij is het van belang de scholing verder te intensiveren zodat zowel restauratietechnische als bredere cultuurhistorische kennis verder verankerd wordt in de gemeentelijke organisatie. De monumentencommissie kan volgens de Erfgoedinspectie niet voorzien in deze leemte omdat de deskundigheid die daarin is vertegenwoordigd, op dit moment te beperkt is en deze commissie bovendien een andere rol in het vergunningsproces heeft. De gemeente moet in staat zijn haar eigen afwegingen te maken. De stedenbouwkundige deskundigheid en die op het gebied van de ruimtelijke ordening zijn bij de gemeente voldoende aanwezig of beschikbaar, maar de cultuurhistorie speelt bij deze disciplines nauwelijks een rol. De kennis van de wet- en regelgeving wat betreft monumentenzorg en de verschillende financiële regelingen was ten tijde van de inspectie aanwezig, maar een aantal eigenaren van de bezochte rijksmonumenten heeft aangegeven zelf veel op financieel gebied te hebben uitgezocht omdat de gemeente hen niet kon adviseren. De gemeente Geertruidenberg is een kleine gemeente waardoor het moeilijk is om alle aspecten van kennis van de monumentenzorg binnen de gemeente te verankeren. Specifieke scholing kan in ieder geval voor kennis op een bepaald niveau zorgen. Bovendien kan de gemeente ervoor zorgen dat meer diepgaande kennis structureel beschikbaar is zoals zij dat ook met de stedenbouwkundige discipline heeft georganiseerd. Ook kan de gemeente bij ingrijpende ontwikkelingen in het beschermde gezicht en bij bepaalde restauraties de deskundigheid van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed betrekken. Ten slotte verdient het aanbeveling om bij restauratieprocedures en ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht regelmatig een beroep te doen op het provinciale steunpunt, het Monumentenhuis Brabant, dat in Geertruidenberg is gevestigd. Bij dit steunpunt worden structureel

bouwplanoverleggen georganiseerd en op ad hoc basis kunnen ook ruimtelijke plannen aan de orde komen.

Beleid

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: heeft de overheid een beleidsvisie voor de monumentenzorg
- Beschermd gezichten: heeft de overheid een integrale ruimtelijke beleidsvisie die rekening houdt met het beschermde gezicht

Conclusie

De gemeente heeft een adequate monumentenverordening die binnenkort wordt geactualiseerd. Er is geen actueel integraal erfgoedbeleid. Het ruimtelijke beleid stimuleert deels een zorgvuldige omgang met het beschermde stadsgezicht, zoals met het vigerende bestemmingsplan van het beschermde stadsgezicht, dat conserverend is en de huidige welstandsnota.

Aanbevelingen:

- Zorg voor een actueel integraal monumentenbeleid met bijvoorbeeld aandacht voor bouwhistorisch onderzoek, cultuurhistorische waardenkaarten en de inbedding van cultuurhistorische waarden bij ruimtelijke ontwikkelingen en een uitvoeringsprogramma.

Bevindingen

De gemeente Geertruidenberg beschikt over diverse beleidsnota's waarin cultuurhistorie een meer of minder belangrijke rol speelt. In de StructuurvisiePlus 2000 wordt nauwelijks aandacht besteed aan de cultuurhistorische componenten van de gemeente. De Welstandsnota uit 2004 besteedt daarentegen wel aandacht aan de cultuurhistorische waarden. De gebiedsindeling van deze nota is geografisch gezien logisch en op basis daarvan is een kenmerkenkaart gemaakt waarop diverse ruimtelijke kenmerken zijn aangegeven. Deze kenmerken zijn vertaald naar een waarderingskaart en een toetsingskaart voor welstandsbeoordeling. Per deelgebied worden de ontstaansgeschiedenis, de ruimtelijke verschijningsvormen, bouwperiodes en functies beschreven. Voor individuele monumenten, beeldbepalende panden en panden in het beschermde stadsgezicht Geertruidenberg wordt een streng welstandsniveau gehanteerd. Geertruidenberg heeft geen welstandsvrije zones. De welstandsnota wordt in 2010 in verband met de Wabo geactualiseerd.

De gemeente beschikt over een Monumentenverordening die in 2003 is vastgesteld en die in 2010 wordt geactualiseerd.

De gemeente gaf ten tijde van de inspectie aan dat zij, zodra de rijksoverheid meer duidelijkheid over de modernisering van het monumentenstelsel geeft, een gemeentelijk integraal erfgoedbeleid wil vaststellen. Daarbij denkt zij aan verschillende instrumenten zoals een structuurvisie cultuurhistorie en/ of een Erfgoednota. Afhankelijk van de modernisering van het monumentenstelsel zal zij haar definitieve instrumentarium bepalen.

Op dit moment heeft de gemeente dus niet de beschikking over een integraal erfgoedbeleid. Uit 2001 dateert een *Startnota Cultuurhistorie in Breder Perspectief*, die moest uitmonden in een daadwerkelijke nota cultuurhistorie. Deze beleidsnota is er echter niet gekomen en in 2007 is de *Startnota Cultuurhistorie in Breder Perspectief* geëvalueerd. De evaluatie heeft de vorm van een overzicht van de in de startnota van 2001 voorgenomen acties met daarbij de stand van zaken anno 2007. Hieruit blijkt dat veel van de voorgenomen punten uit 2001 in 2007 waren gerealiseerd en dat een aantal andere punten structureel aandacht zouden blijven vragen. Een tijdige en volwaardige inbreng van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke ordening, inrichting en vormgeving van de leefomgeving worden hierbij genoemd. In deze evaluatie wordt echter geen nieuw beleid geformuleerd terwijl de monumentenwereld ten opzichte van die in 2001 danig is gewijzigd. Er ontbreken thema's zoals de relatie tussen cultuurhistorie en stedenbouwkundige projecten in het beschermde gezicht, te hanteren uitgangspunten bij restauraties, bouwhistorisch onderzoek, cultuurhistorische waardenkaarten en aandacht voor gebiedsgerichte monumentenzorg. Deze thema's kunnen bij de totstandkoming van actueel beleid worden betrokken. De provincie Noord-Brabant subsidieert overigens dergelijke gemeentelijke waardenkaarten.

De gemeente Geertruidenberg is actief bezig gemeentelijke monumenten aan te wijzen en elk potentieel gemeentelijk monument wordt ten behoeve van de aanwijzing door de Monumentenwacht geïnspecteerd zodat de eigenaar en de gemeente inzicht in de bouwkundige staat verwerven. De gemeente hanteert voor haar gemeentelijke monumenten tevens een subsidieregeling.

In 2009 heeft de gemeente een voorlopige aanpak vastgesteld voor archeologie waarin onder andere is opgenomen dat voor het hele bestemmingsplangebied Geertruidenberg Kom, dat recent is aangemerkt als een gebied met zeer hoge waarden beschermende bepalingen zullen worden opgenomen. De gemeente is op dit moment bezig dit voor dergelijke gebieden tevens in andere bestemmingsplannen te regelen. Eind 2010 wordt het definitieve archeologiebeleid vastgesteld.

De gemeente heeft geen specifiek plan voor de kwaliteitszorg met betrekking tot de monumentenzorg. De processen en het beleid rond monumentenzorg worden niet systematisch geëvalueerd.

Toezicht en handhaving

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: heeft de gemeente een handhavingsbeleid op het gebied van de monumentenzorg
- Beschermd gezichten: heeft de gemeente een handhavingsbeleid op het gebied van het beschermde gezicht.

Conclusie

De gemeente Geertruidenberg houdt vrijwel geen toezicht op de restauraties van rijksmonumenten en werkzaamheden in het kader van ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht.

De gemeente bezit geen vastgesteld handhavingsbeleid en in het recent vastgestelde bestemmingsplan Geertruidenberg Kom is geen handhavingsparagraaf opgenomen. Wel heeft de gemeente Geertruidenberg een *Nota Handhaving in de Monumentenzorg met bijbehorend stappenplan* uit 2002.

Aanbeveling:

- Hanteer het gemeentelijk handhavingsbeleid voor monumenten dat in 2002 is vastgesteld.

Bevindingen

Bij een aantal restauraties van de bezochte rijksmonumenten is afgeweken van de vergunning. Omdat de gemeente nauwelijks toezicht houdt, zijn de afwijkingen van de vergunningen niet opgemerkt. Bij één van de bezochte ontwikkelingen in het beschermde gezicht is het werk stilgelegd omdat men met de werkzaamheden was gestart voordat de bouwvergunning was afgegeven. De stillegging volgde na een signaal van een belanghebbende. De gemeente bezit geen algemeen vastgesteld handhavingsbeleid en in het recent vastgestelde bestemmingsplan Geertruidenberg Kom is geen handhavingsparagraaf opgenomen. De gemeente Geertruidenberg bezit wel een *Nota Handhaving in de Monumentenzorg met bijbehorend stappenplan* die in 2002 op verzoek van de Monumentencommissie is gesteld. Uit de inspectie blijkt dat de stappen uit deze nota niet worden toegepast omdat nauwelijks wordt gehandhaafd.

Maatschappelijke meerwaarde

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: zijn de maatschappelijke meerwaarden van de monumentenzorg onderkend
- Beschermd gezichten: zijn de maatschappelijke meerwaarden van het beschermde gezicht onderkend.

Conclusie

De gemeente Geertruidenberg onderkent de maatschappelijke meerwaarden van de aanwezige rijksmonumenten en het beschermde stadsgezicht.

Bevindingen

De gemeente erkent de potenties van haar cultureel erfgoed. Zij levert de projectleider van de jaarlijkse Open Monumentendag en stimuleert de vergroting van het draagvlak voor erfgoed zoals stadswandelingen en evenementen door de Stichting Toerisme en Recreatie en de Bergsche Battery. De jeugd wordt hier nadrukkelijk bij betrokken.

Ook neemt zij deel aan een toeristisch platform waarin verder onder andere ondernemers en de Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe zitting hebben. De gemeente verzorgt daarnaast voor een aantal historische verenigingen en de Bergsche Battery het onderdak. Ten slotte zal in 2013, vanwege de dan achthonderd jaar oude stadsrechten, een groot feest worden georganiseerd waarbij de gemeente betrokken is.

Informatieoverdracht

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: zorgt de overheid voor informatieoverdracht op het gebied van de monumentenzorg
- Beschermd gezichten: zorgt de overheid voor informatieoverdracht op het gebied van het beschermde gezicht.

Conclusie

De gemeente Geertruidenberg heeft op haar website informatie opgenomen over monumenten en de vergunningsprocedures. Ook beschikt de gemeente over een aantal brochures op dit vlak. Hiermee is de basisinformatie op orde. De Erfgoedinspectie heeft echter tijdens haar inspectieonderzoek geconstateerd dat de informatievoorziening initiatiefnemers, historische verenigingen en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed niet altijd bereikt.

Aanbeveling:

- Versterk de informatievoorziening naar externe partijen waardoor derden goed op de hoogte zijn en weerstand wordt voorkomen.

Bevindingen

Op de website van de gemeente Geertruidenberg staat informatie over monumentenvergunningen en subsidies, alsmede de lijst met monumenten en beeldbepalende zaken. Daarnaast heeft de gemeente diverse infobladen ter beschikking zoals over archeologie, over het aanvragen van een monumentenvergunning, over laagrentende stimuleringsregelingen bij restauraties en met richtlijnen voor wijzigingen.

Het monumentenbeleid wordt ontwikkeld op de afdeling Ruimte waardoor de lijnen tussen de beleidsambtenaren die zich bezig houden met ruimtelijke zaken zoals ruimtelijke ordening en monumentenzorg kort zijn.

De Erfgoedinspectie heeft tijdens haar inspectieonderzoek geconstateerd dat de informatievoorziening het grootste deel van de initiatiefnemers, de historische verenigingen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed niet goed bereikt. Initiatiefnemers zijn (deels) onjuist geïnformeerd over de rechten en plichten die horen bij het restaureren van een monument of het bouwen in het beschermde stadsgezicht. Dit is frustrerend voor initiatiefnemers die soms niet duidelijk wisten of ze met de monumentencommissie of de gemeente te maken hadden en in ieder geval het gevoel hebben geen adequaat antwoord op hun vragen te krijgen. De partijen die regelmatig met de gemeente te maken hebben, zoals architecten, hebben geen last van dit gebrek aan informatievoorziening.

Met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed vindt geen structureel overleg plaats. Dat laatste zou veel onduidelijkheden kunnen wegnemen en de deskundigheid van Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed beter toegankelijk maken.

Met één van de historische verenigingen binnen de gemeente zijn de contacten door de voorgenomen ontwikkelingen in het beschermde stadsgezicht van Geertruidenberg bekoeld, waardoor de meerwaarde van het uitwisselen van kennis en informatie verloren gaat. De Erfgoedinspectie raadt beide partijen aan de contacten aan te halen en duidelijk afspraken te maken. Op deze manier kan de gemeente de aanwezige kennis die bij de vereniging aanwezig is, benutten. Voor de betreffende vereniging is het van belang zich te realiseren dat een gemeente tal van belangen moet betrekken in haar uiteindelijke afweging. De gemeente moet ervoor zorgen dat cultuurhistorie daarbij een volwaardige rol speelt.

Documentatie

Kwaliteitskenmerk

- Rijksmonumenten: is de documentatie op het gebied van de monumentenzorg op orde
- Beschermd gezichten: is de documentatie op het gebied van het beschermde gezicht op orde.

Conclusie

In de onderzochte dossiers zaten de relevante stukken en de dossiers zijn goed raadpleegbaar.

Bijlage 1: Geraadpleegde documenten

(Beleids)stukken gemeente:

- Structuurvisie Plus Gemeente Geertruidenberg 2000
- Startnotitie Monumentenbeleid. Cultuurhistorie in een breder perspectief 2001
- Beeldkwaliteitsplan Donge-oever Geertruidenberg 2002
- B&W-besluit 25-11-2002 bij Nota handhaving in Monumentenzorg met stappenplan
- Nota Handhaving in Monumentenzorg met bijbehorend stappenplan (2002)
- Welstandsnota gemeente Geertruidenberg 2004
- B&W-besluit 20 maart 2007 Evaluatie Actiepunten Monumentennota Cultuurhistorie in een breder perspectief 2001
- Monumentenverordening Geertruidenberg 2003
- Bestemmingsplan Geertruidenberg Kom 2008
- Diverse verslagen uit 2009 van de monumentencommissie
- B&W-besluit 19-8-2009 over Vervolgaanpak in relatie tot het opstellen van archeologiebeleid
- Raadsvoorstel over nieuwe subsidieregeling 2010
- Subsidieverordening Restauratieregelingen Gemeentelijke Monumenten en Beeldbepalende Panden gemeente Geertruidenberg 2003
- Verordening op de Monumentencommissie (2010)
- Diverse stukken over de financiële middelen ten behoeve van de gemeentelijke monumentenzorg
- Brochureteksten over: archeologie, het aanvragen van een monumentenvergunning, laagrentende stimuleringsregeling voor uw restauratie, regels voor Beeldbepalende Panden/ Zaken + Panden en objecten gelegen binnen het Beschermd Stadsgezicht van Geertruidenberg, richtlijnen voor het wijzigen van Rijks- of gemeentelijke monumenten en een brochure over de gemeentelijke monumenten

Documenten ten behoeve van de reality check, van:

- Drie recent afgeronde projecten in het beschermde stadsgezicht Geertruidenberg alsmede een nog te realiseren project in hetzelfde beschermde stadsgezicht
- zes rijksmonumenten verspreid over de drie kernen van de gemeente Geertruidenberg

Overige documenten

- Eindrapportage pilot 'bouwen binnen strakke contouren' van de provincie Noord-Brabant (november 2008)
- Monitor Erfgoedinspectie Monumenten en Archeologie. Gemeente Geertruidenberg
- Onderzoek VROM regelgeving gemeente Geertruidenberg 2003
- Aanwijzingsbesluit Geertruidenberg tot beschermd stadsgezicht 1970 met toelichting daarop

Geraadpleegde internetsites:

- www.geertruidenberg.nl
- www.welmersstedenbouw.nl
- www.bureauvanderlaan.nl
- www.oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl
- www.Vrom-inspectie.nl

Bijlage 2: Werkmethodiek

De Erfgoedinspectie houdt ondermeer toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988, waar het gaat om rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten.

Ten behoeve van de inspecties op het gebied van instandhouding van rijksmonumenten en beschermde gezichten maakt de Erfgoedinspectie gebruik van waarderingskaders. Een dergelijk waarderingskader geeft de contouren aan waarbinnen een inspectie plaatsvindt en bevat kwaliteitskenmerken die aangeven waaraan een goede monumentenzorg moet voldoen.

Uitgangspunt bij het waarderingskader is toetsing op de naleving van de Monumentenwet 1988 in de ruimste zin van het woord.

Opzet van de inspectie

In de gemeente worden gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen om een zo compleet mogelijk beeld van de kwaliteit van het beschermde gezicht ter plaatse te verkrijgen. Het betreft gesprekken met de portefeuillehouder en de beleidsambtenaar voor monumentenzorg, andere ambtenaren betrokken bij monumentenzorg en ruimtelijke ordening, de betreffende adviescommissie, de betrokken consultants van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de ambtenaar van de provincie, projectontwikkelaars en vertegenwoordigingen van historische groeperingen en/of buurtverenigingen.

De opzet van de inspectie is als volgt:

1. analyse van beleidsdocumenten die vooraf, op verzoek van de Erfgoedinspectie, door de gemeente zijn toegestuurd;
2. bestudering van specifieke vooraf toegestuurde documenten die betrekking hebben op enkele door de gemeente geselecteerde restauraties van rijksmonumenten en ontwikkelingslocaties in de beschermde gezichten in de afgelopen vijf jaar;
3. bezoek aan de gemeente, het houden van gesprekken ter plaatse en het bezoeken van de geselecteerde ontwikkelingslocaties;
4. het verwerken van de gegevens.

Het inspectieonderzoek leidt vervolgens tot een rapport. Dit rapport wordt eerst in conceptvorm naar de gemeente gestuurd. Na bespreking ter plaatse en verwerking van eventueel commentaar volgt een definitief inspectierapport dat aan het gemeentebestuur wordt aangeboden.

Doel van het rapport

Het betrokken gemeentebestuur krijgt een overzicht van de kwaliteit van de monumentenzorg op het gebied van de rijksmonumenten en beschermde gezichten in de gemeente, gemeten naar het moment. Het rapport kan worden gebruikt om betrokkenen te informeren, beleid bij te stellen en interne verbeteringen uit te zetten. Op deze wijze wil de Erfgoedinspectie de gemeente stimuleren een kwalitatief zo goed mogelijk monumentenbeleid te voeren.

Bijlage 3: Waarderingskaders

Waarderingskader Instandhouding beschermde stads- en dorpsgezichten

(versie 1 februari 2010)

NB. Per 1-7-08 is de nieuwe WRO ingegaan, dit kader is nog gebaseerd op de oude Wro

DOMEIN: RESULTATEN

Deelvraag: Het beschermde stads- of dorpsgezicht is zorgvuldig behouden

BESCHERMDE WAARDEN

- R 1 De waarden van het beschermde gezicht zijn, sinds de aanwijzing, zorgvuldig behouden
 - R 1.1 De wijzigingen hebben geleid tot een verantwoord resultaat
 - R 1.2 De schoonheid, de ruimtelijke of structurele samenhang, de betekenis voor de wetenschap en/of de cultuurhistorische waarden zijn voldoende behouden
 - R 1.3 De gemeente heeft een visie op instandhouding gericht op de waarden van het beschermde gezicht

DOMEIN: EFFECTIVITEIT

Deelvraag: Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig

ONDERZOEK

- E 1 Er is deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch gebied
 - E 1.1 Ten behoeve van de cultuurhistorische paragraaf in het beschermende bestemmingsplan is cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd
 - E 1.2 Ten behoeve van een ontwikkeling in het aangewezen of in procedure zijnde beschermde gezicht is een cultuurhistorische verkenning, analyse en/of effectrapportage uitgevoerd
 - E 1.3 De onderzoeken zijn deskundig en van voldoende diepgang
 - E 1.4 De resultaten van de onderzoeken zijn verwerkt in de plannen
 - E 1.5 De resultaten zijn vastgelegd en gedocumenteerd

BESTEMMINGSPLANNEN

- E 2 De bescherming van het gezicht is door middel van een bestemmingsplan effectief geregeld
 - E 2.1 Het bestemmingsplan werkt beschermend
 - E 2.2 De procedure om te komen tot een beschermend bestemmingsplan is zorgvuldig gevolgd

PLANBEHANDELING

- E 3 Bij de planbehandeling zijn de cultuurhistorische waarden van het beschermde gezicht kaderstellend

- E 3.1 Bij de aanvraagprocedure wordt voldoende rekening gehouden met de cultuurhistorische waarden, zoals opgenomen in de toelichting op de aanwijzing
- E 3.2 Het besluit doet recht aan de waarden van het beschermde gezicht

ADVISERING

- E 4 De adviezen doen recht aan de waarden van het beschermde gezicht
 - E 4.1 De adviezen zijn deskundig
 - E 4.2 De adviezen zijn transparant en dragen bij aan een juiste besluitvorming
 - E 4.3 Het adviesorgaan is voldoende deskundig
 - E 4.4 Het adviesorgaan werkt professioneel

BESLUIT IN HET KADER VAN VRIJSTELLING

- E 5 Het besluit tot vrijstelling doet recht aan de waarden van het beschermde gezicht
 - E 5.1 Er is rekening gehouden met de adviezen op het gebied van de cultuurhistorie
 - E 5.2 Bij binnenplanse vrijstellingen is de cultuurhistorische waarde voldoende meegewogen in de beoordeling
 - E 5.3 Bij buitenplanse vrijstellingen is het besluit op basis van een duidelijke ruimtelijke onderbouwing genomen

DOMEIN: WAARBORG

Deelvraag: De zorg voor de beschermde stads- en dorpsgezichten is verzekerd

KENNIS

- W 1 Er is voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van het beschermde gezicht, ten behoeve van de ontwikkeling van ruimtelijk en cultuurhistorisch beleid en de behandeling van bouwplannen
 - W 1.1 Er is voldoende cultuurhistorische kennis
 - W 1.2 Er is voldoende (historisch) stedenbouwkundige kennis
 - W 1.3 Er is voldoende kennis van de ruimtelijke ordening
 - W 1.4 De benodigde kennis wordt adequaat ingezet ten behoeve van alle werkzaamheden

BELEID

- W 2 De overheid heeft een integrale ruimtelijke beleidsvisie die rekening houdt met het beschermde gezicht
 - W 2.1 De overheid stimuleert dat cultuurhistorie wordt meegewogen in ruimtelijke ontwikkelingen
 - W 2.2 Het ruimtelijke ordeningsbeleid houdt rekening met het beschermde gezicht
 - W 2.3 Er is een actuele nota cultuurhistorie
 - W 2.4 Het beleid ten aanzien van de functies in het beschermde gezicht houdt rekening met de cultuurhistorische waarden

- W 2.5 De directe omgeving van het gezicht wordt op een zodanige wijze beheerd dat de waarden van het beschermde gezicht niet worden aangetast
- W 2.6 Er is sprake van kwaliteitszorg voor de cultuurhistorie en ruimtelijke ordening

TOEZICHT EN HANDHAVING

- W 3 De gemeente heeft een handhavingsbeleid op het gebied van het beschermde gezicht
 - W 3.1 De gemeente houdt toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988 en de WRO
 - W 3.2 Er is een handhavingparagraaf opgenomen in het beschermende bestemmingsplan
 - W 3.3 De gemeente maakt haar handhavingsbeleid inzichtelijk

MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE

- W 4 De maatschappelijke meerwaarden van het beschermde gezicht zijn onderkend
 - W 4.1 De economische waarde van het beschermde gezicht wordt op de juiste wijze afgewogen
 - W 4.2 Er is rekening gehouden met de toeristische waarde
 - W 4.3 Er is rekening gehouden met de educatieve waarde

INFORMATIEOVERDRACHT

- W 5 De overheid zorgt voor informatieoverdracht op het gebied van het beschermde gezicht
 - W 5.1 Er is visie op het gebied van communicatie
 - W 5.2 De continuïteit van de interne informatieoverdracht wordt gewaarborgd
 - W 5.3 De betrokkenen worden op de juiste wijze geïnformeerd

DOCUMENTATIE

- W 6 De documentatie op het gebied van het beschermde gezicht is op orde
 - W 6.1 In de dossiers zitten de relevante stukken
 - W 6.2 De documentatie is raadpleegbaar bij de overheid

Waarderingskader Instandhouding rijksmonumenten (versie 1 februari 2010)

DOMEIN: RESULTATEN

Deelvraag: Het bestand aan monumenten is zorgvuldig behouden.

BESCHERMDE WAARDEN

- R 1 De waarden van het beschermde monument zijn, sinds de aanwijzing, zorgvuldig behouden
 - R 1.1 De restauraties en/of wijzigingen hebben geleid tot een verantwoord resultaat
 - R 1.2 De schoonheid, de betekenis voor de wetenschap en/of de cultuurhistorische waarden zijn voldoende behouden
 - R 1.3 De eigenaren hebben een visie op instandhouding gericht op de waarden van het monument

DOMEIN: EFFECTIVITEIT

Deelvraag: Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig

ONDERZOEK

- E 1 Er is deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch en/of bouwhistorisch gebied
 - E 1.1 Het onderzoek is voorafgaand aan de planvorming uitgevoerd
 - E 1.2 Gedurende de werkzaamheden wordt nader onderzoek verricht
 - E 1.3 Het onderzoek is deskundig en van voldoende diepgang
 - E 1.4 De resultaten van het betreffende onderzoek zijn verwerkt in het plan
 - E 1.5 De resultaten zijn vastgelegd en gedocumenteerd

PLANVORMING

- E 2 Er is een deugdelijk plan opgesteld
 - E 2.1 De initiatiefnemer heeft een ontvankelijk plan ingediend
 - E 2.2 Bij plannen van ingrijpende aard en bij plannen waar dat gewenst wordt, is vooroverleg gevoerd tussen de initiatiefnemer en de overheid
 - E 2.3 Het restauratieplan gaat uit van behoud en herstel van de aanwezige waarden uit het oogpunt van monumentenzorg
 - E 2.4 De werkzaamheden zijn goed aangegeven en de noodzaak is goed beargumenteerd

PLANBEHANDELING

- E 3 De werkwijze bij het verlenen van vergunningen is correct
 - E 3.1 De procedure wordt op zorgvuldige wijze gevolgd
 - E 3.2 Latere wezenlijke wijzigingen van plannen worden opnieuw aan de adviesorganen voorgelegd
 - E 3.3 De wettelijke termijnen worden gehanteerd

ADVISERING

- E 4 De adviezen doen recht aan de waarden van het monument
 - E 4.1 De adviezen zijn deskundig
 - E 4.2 De adviezen zijn transparant en dragen bij aan een juiste besluitvorming
 - E 4.3 Het adviesorgaan is voldoende deskundig
 - E 4.4 Het adviesorgaan werkt professioneel

BESLUIT

- E 5 Het besluit doet recht aan de waarden van het monument
 - E 5.1 Er is rekening gehouden met de adviezen op het gebied van de monumentenzorg
 - E 5.2 Het besluit is op basis van een duidelijke gemotiveerde afweging gemaakt

UITVOERING

- E 6 De werkzaamheden doen recht aan de waarden van het monument
 - E 6.1 De werkzaamheden worden uitgevoerd conform de vergunning
 - E 6.2 De werkzaamheden worden deskundig begeleid
 - E 6.3 De werkzaamheden worden deskundig uitgevoerd
 - E 6.4 Van de restauratie en/of wijziging van het monument is een schriftelijke verantwoording gemaakt

BEHEER EN ONDERHOUD

- E 7 De instandhouding van het monument is voldoende gewaarborgd
 - E 7.1 Het object wordt op de juiste wijze beheerd
 - E 7.2 Het object wordt goed onderhouden
 - E 7.3 Het object wordt op de juiste wijze gebruikt

DOMEIN: WAARBORG

Deelvraag: de zorg voor de monumenten is verzekerd

KENNIS

- W 1 Er is voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van de monumentenzorg, ten behoeve van de ontwikkeling van cultuurhistorisch beleid en ten behoeve van de behandeling van bouwplannen
 - W 1.1 Er is voldoende cultuurhistorische kennis
 - W 1.2 Er is voldoende restauratietechnische kennis
 - W 1.3 Er is voldoende kennis op het gebied van de subsidie- en overige financiële regelingen
 - W 1.4 Er is voldoende kennis van de betreffende wet- en regelgeving
 - W 1.5 De benodigde kennis wordt adequaat ingezet ten behoeve van alle werkzaamheden

BELEID

- W 2 De overheden hebben een beleidsvisie voor de monumentenzorg
 - W 2.1 Er is een actuele monumentenverordening

- W 2.2 Er is een actueel beleidsplan voor de monumentenzorg
- W 2.3 Het welstandsbeleid houdt rekening met de aanwezige cultuurhistorische waarden
- W 2.4 Het ruimtelijk en stedelijk beleid wordt door de aanwezige monumenten (en historische structuren) geïnspireerd
- W 2.5 Er is sprake van kwaliteitszorg voor de monumentenzorg

TOEZICHT EN HANDHAVING

- W 3 De gemeente heeft een handhavingsbeleid op het gebied van de monumentenzorg
 - W 3.1 De gemeente houdt toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988
 - W 3.2 De gemeente maakt haar handhavingsbeleid inzichtelijk

MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE

- W 4 De maatschappelijke meerwaarden van de monumentenzorg zijn onderkend
 - W 4.1 De economische waarde van de monumenten wordt op de juiste wijze afgewogen
 - W 4.2 Er is rekening gehouden met de educatieve waarde
 - W 4.3 Er is rekening gehouden met de toeristische waarde van monumenten en historische structuren

INFORMATIEOVERDRACHT

- W5 De overheid zorgt voor informatieoverdracht op het gebied van de monumentenzorg
 - W 5.1 Er is visie op het gebied van communicatie
 - W 5.2 De continuïteit van de interne informatieoverdracht wordt gewaarborgd
 - W 5.3 De betrokkenen worden op de juiste wijze geïnformeerd
 - W 5.4 Door de overheid verstrekte informatie over subsidies en financiële regelingen hebben de eigenaar gestimuleerd om het monument goed te onderhouden/restaureren

DOCUMENTATIE

- W 6 De documentatie op het gebied van de monumentenzorg is op orde
 - W 6.1 In de dossiers zitten de relevante stukken
 - W 6.2 De gemeente heeft een systeem waarin wijzigingen aan monumenten worden bijgehouden
 - W 6.3 De documentatie is raadpleegbaar bij de overheid

De toelichtingen op deze waarderingskaders zijn te vinden op onze website www.erfgoedinspectie.nl onder publicaties.

Bijlage 4: Afkortingen

Bro	Besluit op de ruimtelijke ordening
fte	fulltime equivalent
KICH	Kennis Infrastructuur Cultuurhistorie (www.kich.nl)
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (nu RCE)
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (vh. RACM)
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening (tot 1-7-2008)
Wro	Wet ruimtelijke ordening (vanaf 1-7-2008)

Colofon

Uitgave

Erfgoedinspectie
Koninginnegracht 25
Postbus 16478 (IPC 3500)
2500 BL Den Haag

Algemeen telefoonnummer	+31 (0)70 – 412 4012
Fax	+31 (0)70 – 412 4014
E-mail	info@erfgoedinspectie.nl
Website	www.erfgoedinspectie.nl

Den Haag, 22 juni 2010

Over de Erfgoedinspectie

De Erfgoedinspectie waakt op nationaal niveau over een belangrijk deel van het Nederlands erfgoed. Het toezicht is gericht op archeologische opgravingen, archieven bij de centrale overheid, het roerend cultureel erfgoed en onroerende monumenten.

De Erfgoedinspectie ziet erop toe dat de regels worden nageleefd en stimuleert verbeteringen in het behoud en beheer en een goede omgang met het erfgoed. Waar nodig treedt zij op bij incidenten en calamiteiten.

De Erfgoedinspectie valt onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De inspectie werkt onafhankelijk en stelt objectief haar bevindingen vast en rapporteert daarover. Daarnaast adviseert zij de verantwoordelijk bewindspersoon over de kwaliteit en effectiviteit van de regelgeving.